

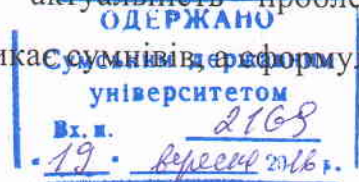
ВІДГУК

офіційного опонента кандидата економічних наук
Прокіпа Андріана Володимировича
на дисертаційну роботу Курбатової Тетяни Олександрівни
на тему «Наукові засади організаційно-економічного механізму
управління розвитком відновлювальної енергетики»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони
навколишнього середовища

1. Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Енергетика є базовою сферою життєдіяльності, які визначає можливості економічного розвитку та впливає на стан природного довкілля, тим самими визначаючи перебіг економічних, екологічних та соціальних ефектів. Сучасний стан вітчизняної енергетичної галузі характеризується наростаючими багатофакторними кризовими явищами, які зумовлені вичерпанням економічно доцільних запасів викопних паливно-енергетичних ресурсів, високим рівнем залежності від зовнішніх поставок енергоносіїв, значним моральним та фізичним зношенням виробничих фондів національної енергетики, високими рівнями забруднення природного довкілля процесами отримання енергоресурсів та енергогенерації. Подальша незмінність стратегії розвитку вітчизняної енергетики лише посилюватиме гостроту зазначених процесів.

Одним із напрямів комплексного вирішення проблем вітчизняної енергетики є розвиток використання відновлюваних енергетичних ресурсів, що здатне знизити залежність країни від зовнішніх постачань енергоносіїв, знизити рівень антропогенного впливу на природне довкілля, підвищити рівень зайнятості населення, стимулювати ділову активність в країні та гарантуватиме надійність енергопостачання в цілому. Реалізація такого завдання у нинішніх реаліях є неможливою без ефективної системи державного стимулювання виробництва та споживання енергії з відновлюваних джерел. З огляду на це, актуальність проблематики дисертаційної роботи Т.О. Курбатової не викликає сумнівів та сформульована

мета роботи, яка полягає в удосконаленні теоретико-методичних засад формування організаційно-економічного механізму управління екологоорієнтованим розвитком відновлювальної енергетики, спрямована на вирішення важливих проблем енергетичної галузі та системи національного господарства в цілому.

Тематика дисертаційної роботи відповідає пріоритетним напрямам наукових досліджень, відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»: енергетика та енергоефективність (п.3), раціональне природокористування (п.4); пріоритетним тематичним напрямом наукових досліджень, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942: енергетика та енергоефективність: способи застосування сучасного енергоменеджменту; технології забезпечення енергобезпеки.

Окремі результати дослідження були отримані в межах виконання науково-дослідних тем Сумського державного університету, а саме: «Фундаментальні засади управління екологічно спрямованою дематеріалізацією соціально-економічних систем» (№ ДР 0112U006839); «Організаційно-економічні засади адаптації економічних систем до кліматично-ресурсних флуктуацій» (№ ДР 0114U007076); «Методологія інноваційного забезпечення сталого розвитку підприємництва» (№ ДР 0113U007871) та «Методологія формування механізму інноваційного розвитку національної економіки на основі альтернативної енергетики» (№ ДР 0115U000678).

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи

У дисертаційній роботі здобувачем чітко визначені завдання роботи, аргументовані теоретико-методологічні основи їх вирішення, визначені актуальні наукові та прикладні аспекти дослідження, логічно обґрунтовані нові наукові положення, розроблені й апробовані відповідні пропозиції, які у комплексі вирішують проблемні питання формування механізму розвитку

відновлюваної енергетики, за рахунок впровадження інструменту торгівлі зеленими сертифікатами. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, опублікованими її автором науковими працями й авторефератом дає можливість відзначити, що наукові результати, висновки і рекомендації мають достатньо високий рівень обґрунтованості та практичне значення для вирішення проблем організаційно-економічного забезпечення управління екологоорієнтованим розвитком відновлювальної енергетики. Цінність отриманих дисертантом результатів підтверджують результати їх впровадження у роботу органів державної влади та у господарську діяльність.

Обґрунтування окремих положень та нових наукових результатів характеризується послідовністю аналізу та логічністю викладення. Так, автором проаналізовано основні передумови розвитку відновлюваної енергетики в Україні та в світі загалом (с. 14-26); здійснено аналіз зарубіжного досвіду стимулювання розвитку відновлюваної енергетики (с. 27-34), а також головних перешкод цьому (с. 34-36); детально розглянуто існуючу сьогодні вітчизняну систему стимулювання використання відновлюваних енергоресурсів (с. 37-43), а також визначено основні бар'єри розвитку відновлюваної енергетики в Україні (с. 43-49). Зазначений аналіз дав можливість дисертанту сформулювати перелік інструментів більш ефективного стимулювання залучення відновлюваних ресурсів у структуру вітчизняного енергетичного виробництва та споживання. Розглянувши теоретичний зміст поняття організаційно-економічного механізму, здобувач запропонував удосконалення системи інституційного механізму стимулювання виробництва та споживання електроенергії з відновлюваних ресурсів з використанням інструменту зелених сертифікатів (с. 52-69).

У роботі здобувач зосереджується на огляді теоретичних підходів та світового досвіду ціноутворення на електроенергію, отримувану з відновлюваних ресурсів (с. 70-84) та підходів оцінювання рентабельності інвестицій, у тому числі й у енергетичному секторі (с. 85-93), на основі чого

дисертантом запропоновано власний підхід до ціноутворення на енергію з відновлюваних ресурсів (с. 94-100). Автор обґрунтовує фінансово-економічні умови впровадження інструменту зелених сертифікатів, а також пропонує підходи до визначення їх вартості, приймаючи до уваги вітчизняні особливості функціонування та перспективи розвитку сектору відновлюваної енергетики (с. 101-122); інституційні напрями розширення використання даного інструменту, як у масштабі України, так і на рівні транскордонного співробітництва (с. 123-135); пропонує власний підхід до визначення стратегій стимулювання розвитку відновлюваної енергетики у просторі, в залежності від економічних та екологічних чинників (с. 147-151).

Достовірність отриманих та викладених у дисертаційній роботі наукових результатів ґрунтується на використанні загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, залученні та аналітичному опрацюванні чинної нормативно-правової бази України у галузі енергетики, офіційних статистичних даних Державної служби статистики України, Національної комісії, що здійснює регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, міжнародних організацій у сфері енергетики тощо, дослідженнях та узагальненнях результатів наукових розробок вітчизняних та зарубіжних вчених.

Відтак, ознайомлення зі змістом дисертації Курбатової Т.О., її науковими публікаціями, результатами впровадження на практиці та авторефератом дає підставу стверджувати, що основні наукові положення та висновки дисертації безумовно мають ознаки наукової новизни та є новим вкладом у систему знань про розвиток відновлюваної енергетики та загалом у економіку природокористування та охорони навколишнього середовища як галузь наукових знань, які спрямовані на вирішення актуальної проблеми – стимулювання розвитку відновлюваної енергетики.

3. Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад та практичних

рекомендацій щодо розроблення комплексного організаційно-економічного механізму управління екологоорієнтованим розвитком відновлювальної енергетики на основі системи торгівлі «зеленими» сертифікатами. Основні результати дисертаційного дослідження, що характеризуються науковою новизною, визначаються наступним.

Вперше розроблено комплексний науково-методичний підхід до формування організаційно-економічного механізму управління розвитком відновлювальної енергетики на засадах охорони навколишнього природного середовища, основним інструментом якого визначено систему торгівлі «зеленими» сертифікатами, що передбачає зокрема впровадження обов'язкових квот споживання електроенергії, отриманої з використанням відновлюваних енергоресурсів (с. 56-84). У дисертаційній роботі розвинуто систему підходів ціноутворення енергії, що полягає у розробці методичного підходу до визначення ціни електричної енергії, отримуваної з відновлюваних ресурсів для забезпечення дохідності енергогенераційних об'єктів, який ґрунтується на гарантуванні виробництва та споживання конкретних обсягів енергії із таких ресурсів (с.94-100). Дисертантом удосконалено існуючу систему науково-методичних підходів стимулювання розвитку відновлюваної енергетики на засадах використання «зелених» сертифікатів, яка крім уже існуючих інструментів, передбачає можливості використання зелених сертифікатів в якості авансового інструменту інвестування у зелену енергетику, а також систем добровільної внутрішньодержавної та міжнародної торгівлі такими сертифікатами (с. 123-140); здобувачем запропоновано зміни інституційного механізму управління розвитком відновлювальної енергетики України, який передбачає функціонування системи адміністрування торгівлі «зеленими» сертифікатами та фінансового забезпечення розвитку відновлювальної енергетики шляхом створення інвестиційного фонду (с. 141-147); удосконалено науково-методичний підхід до визначення оптимального сценарію інвестування у просторовий розвиток відновлювальної енергетики, який на відміну від

інших передбачає запровадження механізму безвідсоткового кредитування будівництва електростанцій на основі відновлюваних джерел енергії для стимулювання розвитку відновлюваної енергетики у регіонах з порівняно вищими рівнями забруднення природного довкілля (с. 147-151).

Одержані автором результати дослідження характеризуються високим науковим рівнем і є вагомим внеском у вирішення проблем управління розвитком відновлювальної енергетики.

4. Повнота відображення висновків і пропозицій дисертації в опублікованих автором наукових працях та авторефераті

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 15 друкованих працях (6 із них належать особисто автору), зокрема, 3 статті у міжнародних наукових періодичних виданнях, які індексуються наукометричними базами Scopus та Web of Science, 2 статті у наукових фахових виданнях України, 2 статті у наукових виданнях інших держав, 1 підрозділ у підручнику, 7 публікацій у збірниках матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій за темою дисертації становить 6,24 друк. арк., зокрема особисто дисертанту належить 5,16 друк. арк.

Наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані у дисертаційній роботі Курбатової Т.О., викладені в авторефераті, який, за своїм змістом повною мірою відповідає дисертації. В авторефераті розкрито мету, завдання і зміст дослідження, наукову новизну, апробацію основних наукових результатів та їх практичну значимість.

5. Значущість одержаних результатів для науки і практики

Теоретична цінність дисертаційної роботи Курбатової Т.О. полягає в тому, що викладені в ній положення поглиблюють існуючі науково-методичні підходи щодо формування організаційно-економічного механізму управління розвитком відновлювальної енергетики. Практична значущість отриманих результатів полягає у можливості використання основних положень дисертаційної роботи у роботі органів державної влади, які

здійснюють регулювання сфери відновлювальної енергетики на національному рівні.

Основні результати дисертаційного дослідження були впроваджені у практику Комітету Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки (довідка № 04-26/24-291 від 16.05.2016 р.); Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України (довідка № 457-01/4-16 від 02.06.2016 р.); інжинірингової компанії «Рентехно», (акт № 12/05-01 від 12.05.2016 р.) та навчальний процес Сумського державного університету (акт № 3 від 16.05.2016 р.).

6. Дискусійні положення та недоліки дисертаційного дослідження

При загальній позитивній оцінці дисертаційної роботи необхідно виокремити низку дискусійних положень та зауважень.

1. Впровадження системи торгівлі «зеленими» сертифікатами безумовно створює низку переваг для енергетичної галузі України та розвитку відновлювальної енергетики зокрема. Проте, результати апробації засвідчили, що зростання квоти на споживання електроенергії з відновлювальних ресурсів на 1 % збільшуватиме тариф для кінцевих споживачів на 4,3 % (с. 121-122). Відтак, виникає питання щодо спроможності суб'єктів господарювання та домогосподарств сплачувати за електроенергію за підвищеним тарифом в умовах економічної кризи.

2. При розробці науково-методичного підходів до оцінки вартості електроенергії з відновлюваних ресурсів автор використовує метод приведеної вартості енергогенерації (LCOE с. 91-92), аргументуючи вибір зокрема тим, що зазначений підхід використовується низкою закордонних організацій. Проте, він не є єдиним, а відтак, вважаємо, що доцільно було більше детально аргументувати вибір саме цього підходу порівнявши його з іншими (наприклад, з методом оцінки приведених витрат, яких вдалося уникнути при енергогенерації (LACE), який широко використовується тими ж закордонними організаціями) у контексті мети та завдань роботи.

3. На с. 62-64 викладена автором сутність економічного стимулювання (квота на споживання електроенергії з відновлювальних джерел енергії) по своїй суті відповідає економічному регулюванню, у той час як економічне регулювання (інвестиції у територіальне розміщення об'єктів відновлювальної енергетики) – економічному стимулюванню.

4. На с. 147-148 роботи наведено авторський науково-методичний підхід до визначення оптимального сценарію інвестування у розвиток відновлювальної енергетики, що враховує рівень регіонального техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та вартість генерації електроенергії за різними технологіями «зеленої» енергетики. Проте при розробці даного підходу автор не враховує ризиків ведення бізнесу, а також лобіювання інтересів традиційної невідновлюваної енергетики окремими гравцями ринку в різних регіонах країни.

5. Своєрідним недоліком є неповне врахування фінансово-економічних та екологічних особливостей різних технологій енергогенерації із використанням відновлюваних ресурсів. Так, дискусійним є прийняття єдиної величини коефіцієнта прибутковості (с. 114) для різних технологій енергогенерації з використанням різних видів відновлюваних ресурсів, адже ці технології різняться за величиною капітальних та поточних експлуатаційних витрат. Зважаючи, що метою роботи є стимулювання саме екологоорієнтовного розвитку відновлюваної енергетики, вважаємо, що доцільно було більше уваги приділити градації підтримки різних технологій відновлюваної енергетики не лише з урахуванням просторових диспропорцій забруднення довкілля, але й рівня антропогенних впливів цих технологій

Проте, зазначені зауваження та дискусійні положення не знижують загального позитивного враження від роботи, теоретичної та практичної значущості одержаних результатів дослідження.

7. Відповідність роботи вимогам Атестаційної комісії МОН України

Дисертаційна робота Курбатової Т.О. на тему «Наукові засади організаційно-економічного механізму управління розвитком

відновлювальної енергетики» за своїм змістом, рівнем наукової новизни, методичними розробками, висновками та пропозиціями є завершеним і самостійно виконаним науковим дослідженням.

Тема і зміст дисертації відповідають паспорту спеціальності 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища та профілю спеціалізованої вченої ради Д 55.051.01 Сумського державного університету.

8. Загальний висновок

Дисертація Курбатової Т.О. на тему «Наукові засади організаційно-економічного механізму управління розвитком відновлювальної енергетики» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, яке відзначається актуальністю, науковою новизною, обґрунтованістю, достовірністю отриманих у ній наукових результатів і висновків. Дисертаційна робота за змістом та науковим рівнем відповідає вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій економічного профілю відповідно до пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

Офіційний опонент,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності
Національного лісотехнічного
університету України, доцент

А.В. Прокіп

Завіряю
Заст. Начальник відділу
Національного лісотехнічного
університету України
16.09.2016

